

קול גדול ולא יסף - קול גדול שלא פסק

"את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף" (דברים ה' י"ט). ובתרגום "קל רב ולא פסיק". ובדרך זו מפורש גם בגמ' סוטה (י' ע"ב) "ולא יסף עוד לדעתה אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי כיון שידעה שוב לא פסק ממנה כתיב הכא ולא יסף עוד לדעתה וכתיב התם קול גדול ולא יסף".

רגילים לפרש דברים אלו ביחס לעצמה של תורה, שהתחדשות התורה ונתינתה זה דבר שלא מפסיק, אלא מתחדש ומתחדש, וכמו שהביא השל"ה מדברי הרמ"ק, והאריך בזה רבי צדוק הכהן.

אמנם פשוטו של מקרא מתפרש שהחלק של 'קול גדול' דמתן תורה גם הוא 'לא פסק', שהתורה ניתנה מתוך 'קול גדול' וקול גדול זה גם הוא ממשיך וממשיך ואינו מפסיק. ויש לנו לברר. א. מהו קול גדול זה. ב. במה אנו רואים אותו ממשיך וממשיך בכל יום. ג. מדוע הוא צריך להמשיך, מה היה חסר אם הוא לא היה ממשיך, ומה מוסיף לנו זה שהוא ממשיך.

אנו אומרים בהגדה של פסח אילו הביאנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. וכבר תמחו רבים מה היה בהר סיני אילולי מתן תורה עד שנאמר דיינו על עצם הקרבה להר סיני.

אחת מהתשובות המפורסמות מונחת במעשה שהיה כאשר רבי מאיר שפירא עשה חנוכת הבית לישיבת יח"ל והביא לשם את רבים רבים ממנהיגי עדות ישראל, והיה הכל בפרסום גדול.

שאל אותו רבו האדמו"ר מצ'ורטקוב האם אינו חושש לעין הרע, והרי לוחות הראשונות שניתנו בפרהסיא השתברו, וכמו שאמרו חז"ל "אמר להם יעקב לבניו בבקשה מכם היו מצניעים את עצמכם שאין קשה מעין הרע לוחות הראשונות על ידי שניתנו בקולות נשתברו אבל לוחות אחרונות שנאמר ואיש לא יעלה עמך נתקיימו" (ילקוט שמעוני בראשית).

ענה לו דאדרבה היא הנותנת, דהנה תימה כיון שידע הבורא שפרהסיא היא דבר רע, מדוע באמת נתן לוחות ראשונות בפרהסיא. הסיבה היא כיון שאותו הזמן היה העולם כולו שקוע בעומק עבודת האלילים, ולא שמעו העמים את שמע בורא עולם. וכמו שעולה ממה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות ע"ז שעם השנים אבדה ידיעת הבורא והשתקע שמו הנכבד והנורא מפי כל היקום ודעתם ולא הכירהו. עד שבא אברהם וגילה לכל העולם שיש אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו.

ואח"כ שוב כמעט קט העיקר ששתל אברהם נעקר, וחזרו כולם לעבוד ע"ז כטעות העמים ותהייתם - חוץ משבט לוי, עד שהתנבא משה וכו'.

נמצא שהמצב שהיה נתון בו העולם קודם יציאת מצרים הוא בחשכה גדולה באמונת ה' וידיעת ה' הכלל עולמית.

ואכן כזאת אנו מוצאים בדברי המדרש בעת שבאו בראשונה משה ואהרן לפרעה אמר ר' חייא בר אבא אותו היום יום פרוזבוטי של פרעה היה ובאו כל המלכים כלן לכבדו והביאו דוראות וכו' היו משה ואהרן עומדין על פתח פלטרין של פרעה נכנסו עבדיו ואמרו שני זקנים עומדין על הפתח אמר להן יעלו כיון שעלו היה מסתכל בהן שמא יעטרו אותו או שמא יתנו לו כתבים ואף לא שאלו בשלומו אמר להם מי אתם אמרו לו שלוחיו של הקב"ה אנו מה אתם מבקשים אמרו לו כה אמר ה' שלח את עמי וגו' אותה שעה כעס ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא היה יודע לשלח לי עטרה אלא בדברים אתם באים אלי לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח אמר להם המתינו לי עד שאחפש בספר שלי מיד נכנס לבית ארמון שלו והיה מביט בכל אומה ואומה ואלהיה התחיל קורא אלהי מואב ואלהי עמון ואלהי צידון אמר להם

חפשתי שמו בבית גנזי ולא מצאתי אותו" וכו' (מד"ר שמות פ"ה י"ד). גם כאן רואים את הבורות הגדולה בהכרת יחודו באותה שעה.

ולתיקון דבר זה רצה הקב"ה לעשות רעש גדול בכל העולם של גילוי יחודו, וכמו שאמרו בזבחים קט"ז ע"א שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם (אמר להם) ה' למבול ישב [אמר להם] וישב ה' מלך לעולם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם אמרו לו מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא שנאמר כי (הנה) באש ה' נשפט אמר להן כבר נשבע שאינו משחית כל בשר ומה קול ההמון הזה ששמענו אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזי שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר ה' עוז לעמו יתן וכו'.

ובילקו"ש (שופטים פ"ה מ"ח) אמרו "הרים נולו מפני ה'". שכשעמד המקום ואמר אנכי ה' אלהיך היתה הארץ חלה וזעו כל מלכי האדמה בהיכליהם שנאמר קול ה' בכח קול ה' בהדר ובהיכלו כלו אומר כבוד עד שנתמלאו בתיהם מזיו השכינה".

ומדברי המדרש אנו למדים שבגילוי מלכותו יתברך נעשה שינוי הניכר בכל העולם בין זמן ביאת משה ואהרן לפרעה לבין זמן מתן תורה, שמתחילה לא היו מכירים הקב"ה וכמעט חזרו האומות לכמות שהיה קודם אברהם אבינו. ובשעת מתן תורה נתמלאו בתי העכו"ם מזיו השכינה ושוב הכירו כי ה' הוא האלוהים, ודבר זה בא על ידי קול ה' בכוח ובהדר. ונמצא שהקול גדול דמתן תורה חידש בעולם גילוי מלכותו יתברך עד שהכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה' הוא האלוהים.

ולכך אע"פ שיכול לצאת מכך עין הרע, מ"מ כדאי הוא שיהיה הרעש הגדול המביא לגילוי יחודו גם במחיר העין הרע שיבא מכך.

ומכאן היא תשובה גם לפרסום הגדול של חנוכת הבית, שאותו הזמן היה כבוד התורה בשפל המדרגה (כידוע) ומן הראוי לעשות רעש גדול של כבוד התורה, ואע"פ שיכול לבא מכך עין הרע, כדאי הוא הרמת כבוד התורה ולומדיה אצל העם גם במחיר אותה עין הרע.

ועל קול רעש גדול זה של גילוי יחודו אמר בעל ההגדה 'דיינו', שאילו הביאנו לפני הר סיני, וגילה את יחודו בעולם, דינו - אפילו אם לא נתן לנו את התורה.

נמצאנו למדים שהקול גדול הנזכר במתן תורה הוא הקול של גילוי יחודו, שהכירו כולם וידעו כי הוא לבדו, ואין דבר זולתו.

אחרי שזכינו להשכיל 'מהו' הקול גדול, יש לנו לבא לבחון את הדבר השני, 'היכן' אנו רואים את הקול הגדול של גילוי יחודו דמתן תורה כאשר הוא ממשיך ולא מפסיק.

ונראה שהדבר מפורש בנביא. אמר ישעיהו "עוד יאמרו באזניך בני שכליך צר לי המקום גשה לי ואשבה. ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם" (ישעיהו מ"ט כ"א).

ודבר זה נאמר לא נאמר לשעה, אלא כל אחד רואה כי נבואה זו היא נבואת דורות, שכאשר נבחן בכללות ימות העולם נראה שמהלך התחדשות התורה והמצוה בא תמיד בהעלם וגילוי העלם וגילוי. וההבטחה של "כי לא תשכח מפי זרעו" לא עמדה כהבטחה על התורה במדה אחת,

אלא בכל עת שנתרפו ישראל מהתורה נשארה גחלת תלמודה, ואז שבה הגחלת והיתה לבערה גדולה. ומקרא זה דישיעיהו חוזר על עצמו הרבה שהתורה נשארה כשכולה וגלמודה. ופתע פתאום נתחדשה נתינתה עד כי צר המקום. ומהלך זה כבר נראה לעינים בחטא העגל והתחדשות לוחות שניות וממשיך לאורך כל הדורות עד מה שבאזינו שמענו ואבותינו ראו איך היתה התורה בשפל המדרגה. עד שעשה הבורא נס ונסתובבה העגלה לעלות במעלה העליה, וקמעא קמעא עלה קרן התורה עד כי היא פחיתות דרגה שלא להקרות בן תורה. וזה מורה באצבע שגם ביחס לכלל ישראל התורה והמצוה חוזרים וניתנים בנתינה המתחדשת לבא מתוך העלם וחשכה, וכדברי רצה"כ שהוא דוגמת חידוש הירח חודש בחודש, שלעולם כל התחדשות התורה זהקול גדול שלא פוסק בין שהוא בחידוש הפרט בין שהוא בצמיחת הכלל לעולם הוא בא כחידוש הניכר מתוך ההעדר והנעלם המקדימו.

ודבר זה אינו רק מידה בתורה ומצוה, אלא זו מידה בכל עבודת השם. וכאשר האריכו הראשונים (ספר הישר לר"ת שער ו. ועיין אריכות בעלי שור ח"א שער א' פ"ה), כי מערכת העבודה סובבת על ימי אהבה יומי שנאה, וז"ל "כל מתחיל לעשות שום מעשה אם יהיה לו במעשה ההוא שום הנאה תכנס בלבו התאוה, כי כן כל מעשה שיש בו שום הנאה ליכנס בלבו האהבה ראשונה, ואחרי כן תסור ותכנס בלבו השנאה, ולקץ ימים תסור, וכן יתחלפו תמיד, יסור האחר ויבא השני.

אך אם תהיה הנאת העובד בעבודתו גדולה ויש לו שכל, תעמוד האהבה ימים רבים והשנאה ימים מספר, ואם לא יהיה לו שכל טוב ואין לו בעבודתו הנאה גדולה, או יבא עליו ממנה הנאה מצד אחד ומהומה מצד אחד, תעמוד האהבה ימים מועטים והשנאה תאריך ימים.

וכאשר יתחלפו פעמים רבות, אם יתחדשו לאדם חידושים טובים בעבודתו, אז תוסיף האהבה ותגדל, ואם יתחדשו דברים רעים, תוסיף השנאה, ואם לא יתחדש בעבודה דבר, יהיו שניהם שוין עד יבא השכל ויכריע ביניהם, כי אם יהיה השכל טוב, תתחזק התאוה בשביל ההנאות הבאות ממנה, ואם חלש האהבה תתחזק השנאה, ותלך הלך ונדל ותחמעט האהבה בכל יום.

ואחרי אשר גלינו סוד האהבה והשנאה, נאמר, כי צריך לבעל העבודה להכיר מחלת עבודתו כי האהבה והשנאה נלחמים שניהם, פעם יגבר האחד ופעם יגבר השני, ועל כן אין צריך בתחלת עבודתו להיות חושש אם יקוץ בה, כי זה משפט האהבה בתחלתה, כי תגיע לתכלית ידוע ותחדל, ואחר כן תשוב ותתחזק ותתחדש כגשר, ואחר כן אם חלש האהבה ותכבד השנאה אל יהי נואש מן העבודה, רק ידע כי לקץ ימים תחלף, אלא אם האדם נבער מדעת ולא יכיר ההנאות שיש בעבודת הבורא, אז יאריכו ימי השנאה וימעטו ימי האהבה, וכל אשר תלך תתחזק השנאה.

ועל כן צריך למשכיל בתחלת עבודתו להרגיל נפשו בלאט לבל יקוץ בעבודה, כי בהכנס האהבה בלב לעשות דבר מצוה צריך למהר לעשותה, ובראותו כי תמעט האהבה ותתחיל השנאה, וכו' בל יניח כל המעשה, ואל יאמר אניח הכל עתה ואחרי כן אחזור אליה, כי אם יניח הכל יאבד מידו וכו'.

נאמר בזה כי עיקר בנין העבודה הוא כאשר פעם האהבה גוברת ופעם השנאה גוברת, וחידוש האדם כחידוש הלבנה הוא בכל מהלך העבודה, שכל עמלו הרוחני בנוי במידה זו של גילוי וכיסוי גילוי וכיסוי.

וגם בזה נבין כי ההסתר הוא לא יקיר, אלא הוא מדרגה לעלות לקומה הבאה, שהגילוי הבא מתוך העמל להתגבר על ההסתר אינו מחזיר את האדם לאותו מקום שעמד בו לפני ההסתר, אלא הוא עלה והתעלה וטיפס עוד מדרגה ועלה עוד קומה, כי ימי השנאה הם עצמם גרם המדרגה לעלות לאהבה במידה יותר גדולה.

עד כאן זכינו להשכיל הקול גדול, ובמה הוא מתגלה. אך עדיין לא ביארנו מספיק מה היא תכליתו לעד, ויש לנו יותר להרחיב.

והמתבונן בכל האמור יבין שדבר זה בא לצורך 'חיי האמונה', שהרבה הרבה יש בדבר זה להפקיע את התחושה של 'כוח' ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. שהרי בכוחות הגוף לא מצאנו דבר הזה שיום אחד יש לאדם כוח ויום אחד אין לו כח, אלא כל שאין לו איזה חולי ככחו אז כן עתה, ואילו בכח הדעת, אדם חושב וחושב, ופתאום מבין, וכי מה התחדש פתאום שלא היה לו קודם. וק"ו בעמל העבודה הנ"ל של ימי אהבה וימי שנאה, מה התחדש עכשיו שלא היה מכבר. דבר זה מורה באצבע לכל מי 'שלא עוצם עיניו' כי הכל ניתן ממעלה, וגם עמל הרוח כולו מתת שמים כאשר על האדם הוטלה החובה 'לעבוד לא להפריע'.

והכל מונח בכלל המקרא שהבאנו לעיל "עוד יאמרו באזניך בני שכליך צר לי המקום גשה לי ואשבה. ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם" (ישעיהו מ"ט כ"א). שזה גופא מגלה הנביא כי מהלך החורבן לעומת התקומה יוליד מצב שכנסת ישראל תבין ותתמה כי אין זה כח עצמה, כי אדרבה אם מכח עצמה זה דבר מופקע, ואינו שייך אלא מיד השם.

ואכן כל מי שמתבונן בעליית קרן התורה בדור התקומה לעומת שפלות התורה בדור החורבן, רואה בעליל שכולו מעשה שמים כנגד כל מלחמות הכוחות שבארץ ובגולה. וכי מי יאמר שיש לו הסבר בדרכי בני אדם לכך שקודם החורבן היתה בושה להיות 'בן תורה' וק"ו להנשא לבן תורה, ואפילו בקרב יראים שומרי מצות, ואילו בדורינו אנו - להיפך, בושה היא שלא להיות בן תורה, וכל זה נוצר ונבנה בזמן שכוח הרשעים בשליטה על תהלוכות העם כמה מונים על מה שהיה לפני החורבן. דבר זה הוא נס גלוי גם למתעקש.

והוא מה שאנו אומרים כי דבר זה בא ללמד גם לשוכני ארץ לרעות אמונה, כי עי"ז העמיד הבורא את העוה"ז 'כמרעה' של אמונה, שכל ההליכה בו וכל העליה בו מורה אמונה כי הוא ואין בלתו. והקול גדול שבקע במתן תורה ללמד כי הוא ואין בלתו, ממשיך להכריז לאינו מפסיק על דבר זה עצמו כי הוא ואין בלתו.